

Lübnan'da Yeni Hükümet Neden Kurulamıyor?

Talha İsmail DUMAN

Lübnan'da 9 yıl aradan sonra yapılan genel seçimler, Hizbullah ve müttefiklerinin galibiyeti ile sonuçlanırken, Saad Hariri liderliğindeki Mustakbel Partisi için beklenmedik bir tablo ortaya çıkardı. Hizbullah önderliğindeki 8 Mart bloğu meclisteki sandalyelerin yarısından çoğunu elde ederken, Mustakbel Partisi'nin başını çektiği 14 Mart bloğunun meclisteki temsiliyet oranı düşmüş oldu. Öte yandan, seçim sonuçlarıyla birlikte, öngörülemeyen iki gelişme daha gündeme geldi. 14 Mart bloğu bileşenlerinden Lübnan Güçleri'nin sandalye sayısını bir önceki seçime kıyasla neredeyse iki katına çıkarması, bu gelişmelerden ilkiydi. Diğer gelişme ise, 8 Mart bloğuna yakın 10 Sünni milletvekilinin meclise girmesiydi.

6 Mayıs'ta yapılan parlamento seçimlerinde ortaya çıkan bu tablo, Lübnan'da yeni hükümetin kurulması sürecini de önemli ölçüde etkiledi. Her ne kadar Mustakbel Partisi meclisteki sandalye sayısının üçte birini kaybetse de, kendisinden daha güçlü bir Sünni aday olmadığı için Saad Hariri, meclisin de onayını aldıktan sonra Cumhurbaşkanı Mişel Avn tarafından hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ancak, 24 Mayıs'ta bu görevi üstlenen Hariri, kabinedeki bakanlık dağılımları konusunda Lübnanlı siyasi partiler arasında yaşanan anlaşmazlıklar sebebiyle henüz hükümeti kurmakta başarılı olamadı. Aslında, Hizbullah'ın kendisine yakın Sünni isimlerden birini aday göstermeyerek Hariri'nin başbakanlığını dolaylı olarak onaylaması, hükümet kurma sürecinin hızlı bir şekilde işleyeceğine dair iyimser bir hava oluşturmuştu. Nitekim Hariri de, partilerle yaptığı görüşmeler neticesinde 11 Haziran'da kabine listesini Cumhurbaşkanı Mişel

Avn'a sunmuş; ancak dört temel meseleden ötürü uzlaşmaya varılmadığı için 25 Haziran'da söz konusu liste Avn tarafından reddedilmişti. Bugün de aynı meseleler etrafında anlaşmazlıkların devam ettiği görülmektedir.

Anlaşmazlığa neden olan dört konu

a) Lübnan Güçleri'nin bakanlık talebi: Semir Caca önderliğindeki Lübnan Güçleri, son seçimde Hristiyan oylarının yüzde 30'unu alarak meclisteki sandalye sayısını 8'den 15'e yükseltti. Bu gelişme, Cumhurbaşkanı Mişel Avn liderliğindeki Özgür Yurtsever Hareketi(ÖYH) ile Lübnan Güçleri(LG) arasındaki geçmişe dayanan rekabetin yeniden alevlenmesine zemin hazırladı. Başbakan Yardımcılığı ve stratejik/icracı bakanlıklardan(İçişleri, Dışişleri, Savunma ve Maliye Bakanlıkları) biri dâhil olmak üzere en az 5 bakanlığın kendisine tahsis edilmesi gerektiğini savunan LG, taleplerinin aldıkları oy oranı ile uyumlu olduğunu ileri sürmektedir. Hristiyan oylarının yüzde 50'sinden fazlasını alan ÖYH ise, LG'nin icracı bakanlık talebine karşı çıkarak dört bakanlık ile temsil edilmesinin uygun olacağını belirtmekte; Başbakan Yardımcılığı'nın ise Cumhurbaşkanı'na ait olan bakanlar kotasından belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Öte yandan, iki Hristiyan grubun geçmiş anlaşmazlıklara son vermek ve Lübnan siyasetini kilitleyen

cumhurbaşkanlığı krizini çözüme kavuşturmak amacıyla 2016 yılında imzaladıkları Maarab Anlaşması'nı gündeme taşıyan LG, anlaşma gereği oy oranlarına bakılmaksızın kabinede ÖYH ile eşit sayıda bakanlık ile temsil edilmeleri gerektiği tezini öne sürmektedir. İki grup arasındaki görüşmelerin olumsuz neticelenmesi üzerine LG'nin kamuoyuyla Maarab Anlaşması'nın metnini paylaşması ise, krizin daha da derinleşmesine neden olmuştur. LG'nin anlaşmanın gerekliliklerini başından beri yerine getirmediğini ileri süren ÖYH, herkesin oy oranı üzerinden hak ettiği bakanlık sayısına razı olması gerektiğini vurgularken; LG ise bu yaklaşımın ÖYH'nin Hristiyan toplumu üzerinde üstünlük kurma çabasıyla ilişkili olduğunu zikretmektedir.

b) Özgür Yurtsever Hareketi'nin bakanlık talebi: Hristiyanların oylarının büyük çoğunluğunu alan ÖYH, Cumhurbaşkanı'na ayrılan kota(3 bakanlık) ile birlikte kabinede 10 veya 11 bakanlık talep etmektedir. Kimi milletvekilleri kabinede Cumhurbaşkanı'na ayrılan bakanlık kotasının anayasal bir hak olmadığını savunurken, Cumhurbaşkanı Mişel Avn yaptığı açıklama ile bu hakkından asla vazgeçmeyeceğini belirtmiştir. ÖYH'nin bakanlık sayısı ile ilgili yapılan tartışmalar, 'hükümetin düşürülmesi' meselesinde kilitlenmektedir. Bakanlar kurulunun üçte birinden bir fazlasının istifa etmesi durumunda hükümetin düşürülebildiği Lübnan'da, ÖYH'nin

tek başına bu sayıya sahip olması ihtimali tartışma konusu yaratmaktadır.

ÖYH ve LG'nin bakanlık taleplerinin Lübnan'da yeni hükümetin kurulmasında temel engel olarak öne çıkması, 2022'de yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin Hristiyan gruplar arasındaki rekabetin şimdiden başladığı yorumlarına neden olmaktadır. Diğer yandan, LG'nin Suudi Arabistan'la yakın ilişkileri ve ÖYH'nin Hizbullah'ın müttefiki olması sebebiyle, söz konusu rekabetin sadece iç faktörlerle değil, aynı zamanda dış faktörlerle de ilişkili olduğu izlenimi vermektedir. Nitekim, Hizbullah yetkilileri hükümet kurma görüşmelerinde kimi grupların Suudi Arabistan lehine süreci kilitlediğini belirtirken; LG ve Mustakbel Partisi bu iddiaları reddetmektedir.

c) Dürzi grupların bakanlık paylaşımı: Bakanlar kurulunda Dürzi gruplara ayrılan 3 kişilik kotanın nasıl paylaşılacağı konusu, hükümetin kurulmasının önündeki bir diğer tartışma konusu olarak gündemi meşgul etmektedir. Velid Canbulat liderliğindeki İlerici Sosyalist Partisi, Dürzilerin gerçek temsilcilerinin kendileri olduğunu belirterek 3 bakanlığın da kendilerine tahsis edilmesinde ısrar ederken, ÖYH ile ittifak kurarak seçimlere giren Lübnan Demokratik Partisi lideri Talal Arslan ise aldıkları oy oranının karşılığı olarak 1 bakanlığın kendilerine ayrılması gerektiği savunmaktadır. Görüşmelerde bu konunun sıklıkla

gündeme gelmesinde, Dürzileri arası iç rekabetin yanı sıra, her iki grubun Lübnan siyasetinde farklı bloklarda yer alması da etkili olmaktadır. Zira, her bakanlık dağılımı gelecekteki tartışmalı konularda, farklı blokların elini güçlendirmede belirleyici olacaktır.

d) 8 Mart yanlısı Sünnilere bakanlık verilmesi: Sünnilerin önemli temsilcilerinden biri olarak görülen Mustakbel Partisi'nin 6 Mayıs seçimlerinde oy kaybı yaşamasıyla, 8 Mart koalisyonuna yakınlığıyla bilinen Sünniler mecliste kendilerine yer buldular. Hizbullah'ın 8 Mart yanlısı Sünniler için bakanlık talebinde bulunması, bu zamana kadar bakanlar kurulundaki Sünni kontenjanını(6 bakanlık) tek başına kullanan Mustakbel Partisi'nin tepkisine neden oldu. Hariri, Hizbullah'ın bu talebinde ısrar etmesi durumunda, kendilerine yeni bir başbakan adayı bulmaları gerektiğini belirterek, konunun tartışmaya açık olmadığı mesajını verirken; görüşmelerde gündeme gelen pazarlıklarda 8 Mart yanlısı Sünnilere bakanlık verilmesinin de olduğu bilinmektedir. Bu konuda orta bir yol bulunamaması, hükümet kurma görüşmelerini kilitleyen bir diğer mesele olarak önümüzde durmaktadır.

Diğer tartışmalı meseleler

Bu dört temel meselenin haricinde anlaşmazlığa neden olan, ancak yapılan görüşmeler neticesinde uzlaşmaya varıldığı tahmin edilen

konuların başında Maliye Bakanlığı'nın kime tahsis edileceği tartışması gelmektedir. Önemli kararların altında Hristiyan Cumhurbaşkanı ve Sünni Başbakan'ın yanı sıra Şii bir Maliye Bakanı'nın imzasının olmasının hizipler arası eşitliği sağlayacağını savunan Emel Hareketi, Taif Anlaşması'nda yazılı olarak ifade edilmese de sözlü görüşmelerde varılan mutabakat gereği Maliye Bakanlığı'nda ısrarcı olacaklarını belirtmiştir. Kıdem yükseltme tartışmalarında yaşanan imza krizinde Emel Hareketi ile karşı karşıya gelen Lübnan Dışişleri Bakanı ve ÖYH resmi lideri Cibran Basil, Maliye Bakanlığı'nın hiçbir grubun tekelinde olmadığını belirten sert bir çıkış yapsa da, sonraki görüşmelerde bu bakanlığın Emel Hareketi'ne tahsis edilmesine razı olmuştur. Öte yandan Şiilere ayrılan 6 kişilik kotayı Emel Hareketi ile yarı yarıya bölüşen Hizbullah, icracı bakanlıklara talip olmadığını belirtmekle birlikte, önceki dönemlerin aksine kendi bakanlık hakkından (3 bakanlık) feragat etmeyeceğini de gündeme getirmiştir.

Bir diğer tartışmalı konu olan bakanlık sayısına ilişkin farklı teklifler(24, 26 ve 32 bakanlık) gündeme gelse de, her partinin talebinin dikkate alınması halinde en az 50 bakanlık tahsis edilmesi gerektiğini belirten Hariri; bunun mümkün olmadığını ifade ederek, bir önceki dönemdeki gibi kabinenin 30 bakanlık ile sınırlı kalacağını ima etmiştir.

Yeni hükümetin aciliyeti ve muhtemel senaryolar

Ekonomik problemler, yolsuzlukla mücadele, Suriyeli mülteciler ve enerji problemi gibi acil gündem maddelerinin ele alınması için Lübnan'da hükümetin bir an önce kurulması elzem görülmektedir. Medyada yakın zamanda hükümetin kurulacağı öngörülürken, siyasilerden gelen birbirini tekzip eden açıklamalar Lübnan'da yeni bir siyasi krizin habercisi olarak yorumlanmaktadır. Bu soruna çözüm olarak Marunî Patriği Bişara Rai, 'teknokrat hükümet' kurulmasını teklif ederken; Meclis Başkanı Nebih Berri ise, bir hafta içerisinde hükümetin kurulamaması durumunda meclisi 'istişarî oturum'a çağıracağını açıklamıştır.

Öte yandan Nebih Berri'nin; LG'nin, Mustakbel Partisi'nin ve İlerici Sosyalist Partisi'nin taleplerini haklı bulduğu haberlerinin medyaya yansımaları ve Mişel Avn'un hiçbir partinin tek başına tekel oluşturmayacağını belirtmesinin ardından tartışmalı konulara dair şöyle bir çözüm yolu izleneceği öne sürülmektedir: "LG'ye icracı bakanlıklardan biri dâhil olmak üzere 4 bakanlık, ÖYH'ye Cumhurbaşkanı kotası dâhil 9 bakanlık, İlerici Sosyalist Partisi'ne 3 bakanlık, 8 Mart yanlısı Sünnilere 1 bakanlık verilecek; Maliye Bakanlığı Emel Hareketi'ne, Sağlık veya Enerji Bakanlığı ise Hizbullah'a tahsis edilecek; Başbakan Yardımcısı, Cumhurbaşkanı kotasından belirlenecek."

Sonuç olarak; seçimlerin üzerinden yaklaşık 3 ay geçmesine rağmen, Lübnan'da henüz hükümetin kurulamamış olması, sürekli tıkanmalara sebep olan mezhepsel kota sistemine dayalı siyasal yapının sorgulamaya açılmasını zorunlu kılmaktadır. Seçim sisteminde yapılan değişikliğin meclis aritmetiğinde ortaya çıkardığı yeni tablo, bu sorgulamanın hayatiyetini gözler önüne sermektedir. Böyle bir girişimin sadece ülkede değil bölgedeki fay hatlarını harekete geçirmesi potansiyelini hesaba kattığımızda ise, Lübnan siyasal sisteminde yakın zamanda köklü değişikliklere şahitlik etmenin pek gerçekçi olmadığını da zikretmemiz gerekmektedir.